

## ערכין יב

משה שווערד

### 1. רש"י על ערכין דף יב/א

נסכים הבאין בפני עצמן - כגון שהביאו היום קרבן ציבור ולא הביאו נסכים עמו והביאום למחר דאמר מר (מנחות דף מד) מנחתם ונסכיהם בלילה מנחתם ונסכיהם אפי' למחר:

### 2. תוספות מסכת ערכין דף יב עמוד א ד"ה נסכים הבאים

נסכים הבאים בפני עצמן טעונין שירה או לאו - פי' נסכים מקרבן ציבור שלא הקריבו ביומו ולמחר מקריבין כדרש' (מנחות דף מד:) ומנחתם עד עשרה ימים וליכא לפרושי אם התנדב אדם מנחת נסכים דאפי' הביאו קרבן חובה קרבנו אין טעון נסכים ומיירי ודאי שמקריבה ביום אבל מקריבה בלילה [הא] א"ר אלעזר מה כפרה ביום אף שירה ביום.

### 3. ספר עבודה ברורה

כיון דאמר רבי שמואל בר נחמני וכו' שאין אומרים שירה אלא על היין [וכו'] אמרינן. יש לפרש הצד הזה של הגמ' בג' אופנים [ע"פ דברינו בדבור הקודם, ע"ש]. יש מפרשים שהחקירה שהובא בדברינו בדבור הקודם היא היא ספק הגמ' כאן, דהיינו האם השיר עיקרו נתקן על הקרבן בזמן הנסכים וממילא כל שהם באים בפני עצמן אין עליהם שירה, או שמעיקרו נתקן על הניסוך ולכן אפילו על ניסוך לבד משוררים.

ויש לפרש בדרך אחרת, דאע"פ דהמחייב דשירה הוא הזבח, מ"מ הקיום של מצות שירה אינו על גופו של זבח אלא רק על עבודת ניסוך שלו, וכיון דעבודת ניסוך הוי מחלקי עבודת הזבח, לכן גם אם הביא הנסכים לאחר עשרה ימים הרי הם טעונין שירה, דכיון דגם כאשר היו באים עם הזבח היה מתקיים מצות שירה על הנסכים ולא על גופו של קרבן, לכן לא נגרע מחיוב שירה שלהם כלום כאשר הם באים בפני עצמם. דהרי נסכים הבאים בפני עצמן דכאן, לא איירי שבאו בנדבה ללא זבח, אלא איירי דהביא את הנסכים של הזבח בפני עצמן, [וע' בדברינו בתוד"ה נסכים, דתוס' לא ס"ל כפירוש זה, אלא דהמחייב הוא הנסכים עצמם].

ועוד יש לפרש את ספק הגמ', האם המחייב בשירה זהו רק הנסכים בעצמן ולא הזבח כלל, ולכן הכל תלוי רק בנסכים, וכשבאין בפני עצמם הם גם טעונין שירה, או דלמא דגם אכילת מזבח הוה חלק מסבת החיוב דשירה, ואשר לכן י"ל דנסכים הבאים בפני עצמן אינם טעונים שירה. וע' בהשג יד (סימנים נ"א ונ"ב) באריכות.

#### 4. חידושי בתרא

ר"ס) יב. איבעיא להו נסכין הבאים בפני עצמן טעונין שירה או אין טעונין שירה כו'. והקשה חידושים ובאורים ריש דף לו. וז"ל בעיין לא איפשטא, ותו"ל למינקט לחומרא דאומרים שירה, דהא אומרים שירה שלא על הקרבן, דלא מצינו מאן דפליג אר"ל (יא; ולקמן), ומשום דילמא נפיק מיני חורבא לא שייר הכא כיון דמספיקא חשבינן לה כחובה, והרמב"ם בפ"ג מכת"מ ה"ב פסק דאין אומרים, וכתב הכס"מ דפסק לקולא, וצ"ע למה לא ניזיל לחומרא כיון דרשות איכא לשזור שלא על הקרבן והוא ספיקא דאורייתא כו' ע"כ. וי"ל דביטול תורת הלויים כנגד כולם, דרק אם יש ודאי חיוב, אז מבטלין תלמוד תורה במקום מצוה בשעתו. אבל אם הוי ספק בכלל אם יש חיוב לשיר, אין ספק שיר מוציא מידי ודאי חיוב לימוד תורה באותה שעה, ולכאורה יש לדחות דא"כ בכל ספק דאורייתא גימא כן. וי"ל דשאני מצוה דיליה דמספק מחיוב לקיימו. משא"כ בנסכים של אחרים, דכי אומרים לאדם חטא ולא לו.

#### 5. ספר מנחת חינוך - מצוה שצד - אות ה

ונסכים הבאים בפני עצמן הוא איבעיא בש"ס כאן י"ב ע"א אם אומרים שירה, ולא איפשטא, והיינו נסכי ציבור, דיחיד בלאו הכי אין אומרים. ודוקא בבאים ביום, דבלילה איתמעט לעיל, כן כתבו התוס' שם י"ב ע"א ד"ה נסכים. והר"מ פסק כאן כיון דלא איפשטא הוי ליה ספק לקולא ואין אומרים שירה, כן כתב הכסף משנה. וקשה לי, מאי איבעיא בנסכין בפני עצמן אם אמרינן שירה דין איכא או דילמא אכילה ושתיה בעינן וכו', תיפוק ליה דודאי אמרינן שירה, מדדרישי רבנן לעיל י"א ע"א מה כפרה ביום אף שירה ביום, ואיצטריך קרא על זה, ואי אמרת דעל נסכים בפני עצמן אין אומרים שירה רק על נסכים הבאים עם הזבח, א"כ למה לי קרא למעוטי לילה, הא נסכים הבאים עם הזבח אינם קרבים בלילה כמבואר בר"מ שהבאנו לעיל מש"ס דתמורה י"ד ע"א, אלא ודאי דעל נסכים הבאים בפני עצמן אומרים שירה, ונסכים בפני עצמן קרבים בלילה ג"כ, ואיצטריך קרא לרבנן למעוטי לילה, ומוכח דאמרינן שירה בבאים בפני עצמן, וצ"ע גדול...

#### 6. משך חכמה על דברים פרק טז פסוק כא

(כא) לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ד' אלודיך אשר תעשה לך - הענין, כי הקרבנות אף כי המה חלק גדול מהתורה, והתורה קראתם לחמי לאשי פעמים רבות, בכ"ז נודע לנו הדבר מצד המושכל כי הבורא כל אינו ניזון מאומה, ואין נוסף בו שום שלמות חלילה מפעולות הנבראים, והוא בעצמותו בלא שנוי כמו שהיה טרם המציא הנמצאות, וכן הפליגו הנביאים אם צדקת מה תתן לו כו' (איוב לה, ז) (החפץ) [הירצה] ד' באלפי אילים (מיכה ו, ז), וכולם הסכימו שענין הקרבנות הוא מופלא ע"ד סוד ענין חוקי מפעיל פעולה נשגבה בנפש האדם ומוסיף בו שלמות ודביקות בהתבוננו על פעולתו, כי כל זה היה ראוי להיות על נפשו. וכיו"ב ענינים תמצאם בספר האמונות והדעות לר"ס גאון (מאמר ג ד"ה ואחרי). ולפי מה שהעמיקו הזהר והמקובלים, כי זה מחבר ומקשר כל העולמות להיותם פונים למטרה המכוונת, אבל הבורא יתברך כמו שאינו צריך לשלימות כל המציאות, כן אינו צריך לשלימות פעולתם. והדברים עמוקים. ...

והנה ידוע כי הדומם אינו ניזון ואינו ניתוסף, כי הוא התערבות חלקים ויסודות דוממים פשוטים, ואשר נמצא כי יגדל האבן הוא באשר יתדבקו חלקי העפר אשר סביבו ויתקשו עד כי יהיו לאבן אבל לא מיניה קא רבו (ב"מ ס"ד עיי"ש היטב), לא כן הצומח והחי ניזונים וגדלים ומוסיפים שלמות בחיותם תמיד כנודע, ולהורות כוונה זו צוה יתברך לעשות מזבח אבנים ולא יהיה בו שום עץ, להתבונן כמו שהמזבח מקום הקרבנות הוא דבר שאינו ניזון וא"צ למים ומזון, כן כל ענין הקרבנות הוא לא לסבת הזנה והתוספות בשלמותו כלל, לזה נאמר לא תטע לך אשרה כל עץ [ודייק במלת אשרה כמו שאמרו בתו"כ קדושים (פ' ז), עשרה שמות המגונים שנתגנתה בהם ע"ז כו', אשרה על שם שהם מתאשרים מאחרים והוא כמו שכתבנו] אצל מזבח ד' אלודיך אשר תעשה לך, כי כל ענין המזבח הוא אין צורך לו חלילה, ואינו שום הזנה אצלו, רק הוא צרכך ותועליותיך ועשייתך הוא לך לסבתך ולשלמותך.

## 7. ספר עבודה ברורה

**נפיק מנייה חורבא.** פי', לומר שירה על הנסכים הוא גרוע יותר מלומר שירה שלא על הקרבן, דכשאומרים שירה על הנסכים יבואו לטעות ולומר דכמו דשירה זו הוי רשות ה"ה דכל השירות הן רשות, משא"כ כשאומרים שלא על הקרבן לא יבואו לטעות ולומר שגם השיר שעל הקרבן הוי רשות. כן פירש רש"י.

ולכן הסתפקה הגמ' אי נסכים חייבים בשירה עליהם אי לאו, דאי אין חייבים אף משום רשות לא ישירו פן יצא ממנו קלקול. ולכן אי אפשר לפשוט את הספק מברייתא זו דמגלגלין זכות ליום זכאי וכו'.

וברבינו גרשום ובשיטת הקדמונים פירשו ה"חורבא", דיטעו לומר דדינא הוא דנסכים הבאין בפני עצמן לא מצו קריבי אלא ע"י שיר, וא"כ היכא שאין ליום לא יביאו הנסכים.

## 8. ספר עבודה ברורה

### זמני גלות יהויקים, יהויכין וצדקיהו

**בעשרים וחמש שנה לגלותנו וכו'.** כתיב (יחזקאל מ:א): "בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּאַרְבַּע עָשָׂרָה שָׁנָה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִפְתָּה הָעִיר, בְּעָצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הִיָּתָה עָלַי יָד ה' וַיָּבֵא אֹתִי שָׁמָּה".

כדי להבין את הפסוק ואת הסוגיא נקדים הקדמה קצרה ע"פ דברי רש"י בסוף העמוד (ד"ה כיבש יהויקים). נבוכדנצר מלך בבל בשנה הרביעית למלך יהויקים. שנה אחרי זה, דהיינו בשנה שניה למלכות נבוכדנצר, כבש נבוכדנצר את יהויקים מלך יהודה. יהויקים עבד לו שלש שנים ואח"כ מרד בו שלש שנים. ובשנה השלישית למרדו בא נבוכדנצר לירושלים והגלה את יהויקים והמליך את יהויכין תחתיו. נמצא שיהויכין מלך בשנה השביעית למלכות נבוכדנצר שהיא השנה הששית לכיבוש יהויקים. ובשנה השמינית למלכות נבוכדנצר – שהיא השנה השביעית לכיבוש יהויקים, הגלה את יהויכין לבבל עם יחזקאל והמליך את צדקיהו למלך יהודה. אחת עשרה שנה אחרי גלות יהויכין שהיא שנת י"ח לכיבוש יהויקים ושנת י"ט למלכות נבוכדנצר, גלה צדקיהו והוכתה העיר ונחרב הבית.

**נמצא שבין גלות יהויכין (ויחזקאל עמו) עד חורבן הבית** היו י"א שנים, ועל כן נאמר בפסוק הנ"ל כי שנת הארבע עשרה לחורבן העיר היא השנה העשרים וחמש לגלותנו, דהיינו גלות יחזקאל עם יהויכין, ובעת הזו התנבא יחזקאל על בנין הבית.

והוסיף לפרש שזמן הנבואה היה בראש השנה בעשור לחדש, ולא יתכן להבין זמן זה כפשוטו, שהרי ראש השנה הוא בראשון לחדש ולא בעשירי, על כן מפרשת הגמ' שהכוונה ששנה זו היתה שנת יובל, וראש השנה של שנת היובל הוא בעשירי לחדש שבו תוקעין ב"ד בשופר ונפטרים עבדים לבתיהם וחוזרות השדות לבעליהן. ולפי זה מתברר שי"ד שנים לאחר חורבן הבית (שהן כ"ה שנים אחר גלות יהויכין) היתה שנת יובל. ולפי חשבון זה מבררת הגמ' איך יתכן שחורבן הבית היה במוצאי שנת שמיטה.

(b) The following timeline shows the Judean kings from Chizkiyahu until Tzidkiyahu and their years of reign:

- 1 . 3199 Chizkiyahu (29 years)
- 2 . 3228 Menashe (55 years)
- 3 . 3283 Amon (2 years)
- 4 . 3285 Yoshiyahu (31 years)
- 5 . 3316 Yeho'achaz ben Yoshiyahu (3 months)
- 6 . 3316 Yehoyakim (Elyakim) ben Yoshiyahu (11 years)
- 7 . 3320 The first Exile of Yehudah

Nevuchadnetzar took part of the vessels of the Beis ha'Mikdash and youths of the royal family and brought them to Bavel

- 8 . 3327 Nevuchadnetzar returned and banished Yehoyakim to Bavel, but he died during the journey
- 9 . 3327 Yehoyachin (Yechonyah) ben Yehoyakim (3 months)
- 10 . 3327 The second Exile of Yehudah

After 3 months Nevuchadnetzar exiled Yehoyachin to Bavel. There were ten thousand men with him, among them the Charash and the Masger (Galus Yechonyah)

- 11 . 3327 Tzidkiyahu (Matanyah) ben Yoshiyahu (11 years)
- 12 . 3338 Churban of the First Beis ha'Mikdash and the third Exile of Yehudah (Galus Tzidkiyahu)

| NUMBER OF YEARS FROM THE BEGINNING OF THE REIGN OF NEVUCHADNETZAR |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|-------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 0                                                                 | NEVUCHADNETZAR conquers Nineveh and becomes king <sup>(1)</sup>                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| 1                                                                 | Nevuchadnetzar conquers YEHoyAKIM and appoints him as a vassal king <sup>(2)</sup>                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| 4                                                                 | Yehoyakim rebels against Nevuchadnetzar                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| 7                                                                 | Nevuchadnetzar quells Yehoyakim's rebellion, killing Yehoyakim and appointing his son, YEHoyACHIN, in his place as vassal king                                                                                                                                                                                                                                           |
| 8 *                                                               | Yehoyachin rebels against Nevuchadnetzar, and Nevuchadnetzar exiles him to Bavel and appoints Yehoyakim's brother, TZIDKIYAHU in his place                                                                                                                                                                                                                               |
| 19 *                                                              | Nevuchadnetzar blinds and exiles Tzidkiyahu, and destroys the Beis ha'Mikdash on the Ninth of Av                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| 45                                                                | Nevuchadnetzar dies after reigning for 45 years. His son EVIL-MERODACH is coronated in his place <sup>(3)</sup>                                                                                                                                                                                                                                                          |
| 67                                                                | Evil-Merodach dies after reigning for 22 years <sup>(4)</sup> . His son <sup>(5)</sup> BELSHATZAR is coronated in his place.                                                                                                                                                                                                                                             |
| 69                                                                | Belshatzar errs in his calculation of the 70-year duration of Galus Bavel, as predicted by the prophets. As a result, when his 2nd year passes he celebrates that the Jews were not redeemed by defiling the holy vessels of the Beis ha'Mikdash. He is killed that very night by DARYAVESH (Darius) the Mede, who succeeds him to the Babylonian throne. <sup>(6)</sup> |
| 70                                                                | Daryavesh, after killing Belshatzar, rules for one year (besides completing the year that Belshatzar started immediately before his death).                                                                                                                                                                                                                              |
| 71 **                                                             | The kingship passes from Daryavesh to KORESH (Cyrus) the Persian. He fulfills the prophecy that predicts Hash-m's "Pekidah" of the Jewish people after 70 years from the time of Nevuchadnetzar's rise to power. <sup>(7)</sup>                                                                                                                                          |
| 74                                                                | Koresh dies after reigning for 3 years. ACHASHVEROSH becomes king in his place.                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| 76                                                                | Achashverosh errs in his calculation of the 70-year duration of Galus Bavel, thinking that 70 years have passed from the time of the Galus of Yehoyachin. <sup>(8)</sup> He celebrates that the Jews were not redeemed by defiling the holy vessels of the Beis ha'Mikdash.                                                                                              |
| 86                                                                | THE MIRACLE OF PURIM occurs, in the 12th year of the reign of Achashverosh.                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| 88                                                                | Achashverosh dies after reigning for 14 years. His son DARYAVESH <sup>(9)</sup> inherits the throne. <sup>(10)</sup>                                                                                                                                                                                                                                                     |
| 89                                                                | Daryavash gives permission to Ezra to return to Eretz Yisrael and to rebuild the Beis ha'Mikdash <sup>(11)</sup> – EXACTLY 70 YEARS after the Churban of the Beis ha'Mikdash. <sup>(12)</sup>                                                                                                                                                                            |

(1) He attained the kingship over the empire by conquering Nineveh.

(2) This occurred at the end of the first year (i.e. the beginning of the second year) of Nevuchadnetzar's reign, which was the *end* of the fifth year of Yehoyakim's 11-year reign (according to RASHI; according to the IBN EZRA and RADAK, and according to the VILNA GA'ON in Imrei No'am, Rosh Hashanah 3a, it was the *beginning* of his fifth year -- see Insights here and to Megilah 11:1).

(3) That year was counted for both kings, which is what the Gemara in Megilah (11b) calls "Shanim Mekuta'os" (half years which were counted as full years for each of the two kings).

(4) There were 22 years to Evil-Merodach's reign besides the "Shanah Mekuta'as" -- the first year that he became king, when his father ruled for the first part of the year. Including that year, he ruled for 23 years, as the Gemara in Megilah says.

(5) RASHI to Chabakuk 2:5. Some say that Belshatzar was Evil-Merodach's brother (RASHI to Daniel 2:39, 8:27).

(6) Belshatzar erred in two ways. First, he counted from the beginning of Nevuchadnetzar's reign and not from the destruction of the Beis ha'Mikdash. Second, he accidentally added a "Shanah Mekuta'as" (see footnote #4) to Evil-Merodach's reign. He therefore thought that his second year of reign was the 70th year from the time Nevuchadnetzar came to power. He waited until his second year passed entirely and his third year began in order to celebrate. (This is the way Rashi explains the Gemara in Megilah 11, DH Nasa, Apik, Kama, Chada. This does not contradict what Rashi writes later in Megilah 12a, DH Tanya Nami Hachi, see MAHARSHA there. See also Vilna Ga'on in Imrei No'am, Rosh Hashanah 3a, for an alternate explanation of the Sugya.)

(7) This year was mistakenly counted by Achashverosh as two years, since he counted it both for Daryavesh and for Koresh. It is the second of the "Shanim Mekuta'os."

(8) Achashverosh thought that his third year of rulership was the 78th year from the time that Nevuchadnetzar rose to power. In truth, though, it was the 76th year, because of the two years that were "Shanim Mekuta'os." (See footnotes #4, #7.)

(9) The son of Esther (Tosfos Rosh Hashanah 3b, see Insights to Rosh Hashanah 4a).

(10) This Daryavesh was also called Artachshasta and Koresh (Rosh Hashanah 3b, but see Tosfos there DH Shenah, DH v'Artachshasta).

(11) Although Koresh (the first) permitted the Jews to rebuild the Beis ha'Mikdash, he annulled his authorization due to the pressure of the "oppressors of Yehudah and Binyamin."

(12) It is evident from this chart that the exile lasted "70 years" in a number of ways. The kingdom of Bavel fell after 70 years from the time it came to power; the Jews returned to their land (in the times of Koresh) 70 years after having originally been exiled from it in the days of Yehoyachin; 70 years after it was destroyed the Beis ha'Mikdash was rebuilt (VILNA GA'ON in a footnote to SEDER OLAM RABA).

| הערות והוספות                                  | השנה לבריאה |                                                                             |
|------------------------------------------------|-------------|-----------------------------------------------------------------------------|
| מלך יהויקים                                    | 3317        | שנות מלכי ישראל מונים מניסן (ר"ה כ.)                                        |
| מלך נבוכדנצר וכיבוש נינוה                      | 3320        | וזו היא השנה הרביעית ליהויקים <sup>[3]</sup>                                |
| כיבוש יהויקים (לעבד)                           | 3321        | והיא שנה ב' לנבוכדנצר וה' ליהויקים                                          |
| ג' שנים שעבד יהויקים                           | 3321-3323   |                                                                             |
| ג' שנים שמרד יהויקים                           | 3324-3326   |                                                                             |
| כיבוש ב' דיהויקים בשנת י' למלכו <sup>[4]</sup> | 3326        | והמליך ליהויכין, ומלך ג' חדשים <sup>[5]</sup>                               |
| הגלה את יהויכין ויחזקאל <sup>[6]</sup>         | 3327        | וזו שנה ז' לכיבוש יהויקים וח' לנבוכדנצר ובשנה זו המליך את צדקיהו למלך יהודה |
| הוכתה העיר ונחרב הבית <sup>[7]</sup>           | 3338        | וגלה צדקיהו, י"א שנים אחר גלות יהויכין <sup>[8]</sup>                       |
| נבואת יחזקאל על בנין הבית                      | 3352        | י"ד שנים אחר שהוכתה העיר, בשנת יובל <sup>[9]</sup>                          |

<sup>[2]</sup> ומבואר בגמ' שאפי' לר"ל דס"ל שיש רשות לומר שירה שלא על קרבן, כאן בנסכים הבאים בפני עצמן אם אין חיוב מדינא יהיה אסור לומר מדרבנן, משום שנפיק מיניה חורבא, דיאמרו שכמו שננסכים הבאים בפנ"ע הם רק רשות ואי בעי לא יאמר, הכי נמי בבאים עם הזבח הוא רק רשות.

<sup>[3]</sup> דמונים גם שנת 3317 עצמה.

<sup>[4]</sup> והקשו הרש"ש והעולת שלמה, דהא בדברי הימים (ב' לוה) כתוב שיהויקים מלך י"א שנים, וע' בפנים הספר.

<sup>[5]</sup> והיא שנה ששית לכיבוש יהויקים, ושלישית למרדו - כן פירש"י בסוף העמוד (בד"ה כיבוש יהויקים). ופירש שם ששנה אח"כ שהיא השנה השביעית לכיבוש, עלה נבוכדנצר והגלה ליהויכין והחרש והמסגר. וכל זה שלא כדברי התוס' (בד"ה אי הכי), שפירשו שלתקופת השנה - היינו באותה שנה שנהרג יהויקים והמליך ליהויכין ג' חדשים, עלה נבוכדנצר והגלה ליהויכין, ופירשו ג"כ שזו השנה השביעית לכיבוש יהויקים, דמשנה ה' [כצ"ל, רש"י ועוד אחרונים] למלכות יהויקים עד שנה י"א יש ז' שנים, [כשנמנה גם שנת ה' עצמה]. אלא שלפירושם קשה הלשון "לתשובת השנה", וכמו שהקשה הרש"ש, ע"ש באורך. ולפירש"י הל"ל הוא פשוט, שבשנה ה' למלכות יהויקים שהיא השנה הששית לכיבוש הוליכו נבוכדנצר לבבל ומלך יהויכין ג' חדשים וכבר החלה השנה הבאה, וזה מ"ש "לתשובת השנה" היתה גלות יהויכין.

<sup>[6]</sup> ביחד עם החרש והמסגר (ע' מלכים ב' כד: יד) ויחזקאל (א:א), ונקרא "גלותנו" (ע' יחזקאל מ:א).

<sup>[7]</sup> יש להעיר, שלמקשים על רבינא, הוכתה העיר ונחרב הבית בשנת 3339, דהיינו י"ט שנה לכיבוש יהויקים.

<sup>[8]</sup> והיא ג"כ שנה ה"ח לכיבוש יהויקים שהיה בשנת 3320, ושנה י"ט למלכות נבוכדנצר. ומבואר בברייתא שהיא היתה שנה הראשונה לשמיטה [מוצאי שביעית], והיתה שנה ה"ו ליובל.

<sup>[9]</sup> דכתיב (יחזקאל מ:א) "בראש השנה בעשור לחדש" וגו', ורק ביובל נראית (לשון רש"י בד"ה יובל) ר"ה שלו ב' בתשרי. ולעולם שנת יובל היא במוצאי שביעית, דהשביעית היא בשנת 49 והיובל ב-50. ועל זה הקשתה הגמ' דאם נמנה מוצאי שביעית שבה חרב הבית עד מוצאי שביעית שבא עמד יחזקאל והתנבא, יש לך בידך 15 שנה, דהבינה הגמ' שמונים גם את השנה עצמה שחרב בה הבית [דהיינו שמונים גם שנת 3338], וא"כ איך אמר יחזקאל "בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר". ותירץ רבינא, שלא מונים לשנת החורבן, והי"ד שנה הם מלבד שנת החורבן.

| הערות והוספות                                          | השנה לבריאה          |                   |
|--------------------------------------------------------|----------------------|-------------------|
|                                                        | 2448                 | יציאת מצרים       |
|                                                        | 2488                 | כניסת ישראל לארץ  |
| אחר י"ד שנה של כיבוש וחלוקה <sup>[15]</sup>            | 2503 <sup>[14]</sup> | תחלת מנין היובלות |
| והשנה הא' של מנין ת"י, היא 2929 <sup>[16]</sup>        | 2928                 | בנית בית ראשון    |
| זה היה בתוך 850 שנה משנכנסו לארץ <sup>[17]</sup>       | 3338                 | חורבן בית ראשון   |
| 14 שנה לחורבן, ו-850 שנה למנין היובלות <sup>[18]</sup> | 3352                 | נבואת יחזקאל      |

<sup>[14]</sup> כן הוא ברמב"ם (פ"י מהלכות שמיטה ויובל ה"ב), והיינו שנכנסו בניסן 2448, וגמרו לחלק אחד י"ד שנה בניסן 2502, והתחילו למנות בתשרי הבא שהוא 2503.

<sup>[15]</sup> הגמ' הוכיחה שאי אתה יכול לומר שבשעה שנכנסו התחילו למנות יובלות, דא"כ יצא שחורבן הבית שהיה בשנת 850 הוא היה בשנת היובל בעצמה, ואמרינן לעיל שבית ראשון חרב במוצאי שביעית. וכן לא תמצא ששנת יובל היתה י"ד שנים אחר החורבן. אלא על כרחך שהתחילו למנות יובלות רק אחר י"ד שנים של כיבוש וחילוק, שאז נמצא שהחורבן היה בשנת ה-ל"ו ליובל שהיא שנת מוצאי שביעית וכל"ל.

<sup>[16]</sup> ע' חזו"א שביעית (ג:לה), ובראש השנה (קמ:ג), שכתב שלא ברור מתי התחילות לבנות בית ראשון אם באייר 2928 או באייר 2929, אכן ודאי שהשנה הראשונה של ת"י שנה היתה שנת 2929.

<sup>[17]</sup> הכי מפורש בקרא, דכתיב [מלכים א' ו:א] "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל וגו' ויבן הבית לה' ", והיינו שהמקדש נבנה בשנת 480 ליציאת מצרים, הוצא מזה 40 שנה שהיו במדבר, הרי שיש בידך 850 שנה מאז שנכנסו לארץ עד שנבנה המקדש, הוסף לזה 410 שנה שעמד, הרי 850 שנה.

<sup>[18]</sup> ואליבא דרבנן שכל יובל הוא 50 שנה א"כ יש כאן שבע עשרה יובלות שלמים, ושנת החורבן היתה י"ד שנים קודם במוצאי שמיטה, וכמבואר בסוגיא לעיל. אולם לר' יהודה שס"ל שכל יובל הוא מ"ט שנים, א"כ כשנכנסו 49 ב' 17 יעלה 833, והיינו 17 שנים קודם נבואת יחזקאל אז היה תשלום היובל ה' 17, ובשנה השלישית ליובל ה' 18 - שהיא 14 שנה קודם נבואת יחזקאל, אז היה חורבן הבית. וא"כ היא שנה ג' לשמיטה, וזה ביאור קושית הגמ' "אי ר' יהודה - בראשונה לא משכחת לה במוצאי שביעית".

| הערות והוספות                          | השנה לבריאה |                                 |
|----------------------------------------|-------------|---------------------------------|
|                                        | 3199        | מלך חזקיהו                      |
| וג' שנים אלו לפי א' ברש"י לא נמנו [19] | 3202-3205   | ג' שנים שצר סנחריב על שומרון    |
| והיא השנה הששית לחזקיהו                | 3205        | גלות עשרת השבטים ע"             |
| ומלך ל"א שנה עד שנת 3316               | 3285        | מלך יאשיהו                      |
| והיא השנה ה-18 ליאשיהו [20]            | 3302        | החזרת עשרת השבטים ע"            |
|                                        | 3302-3316   | י"ד שנים שמלך עליהם יאשיהו [21] |
| ומלך י"א שנה                           | 3316-3327   | מלכות יהויקים                   |
| ומלך י"א שנה עד חודש אב                | 3327-3338   | מלכות צדקיהו                    |

[19] רש"י בפירוש הראשון גרס "הנך תלת שנין דאגלינהו סנחריב וכו' לא קא חשיב להו", דהיינו שבאותם ג' שנים שצר עליהם סנחריב לא עלו בכלל החשבון של שמיטין ויובלות, ובזה מיושבת קושיית הגמ' שהקשתה לר' יהודה שחרב המקדש "בתלתא בשבוע". ודחה רש"י פירוש זה בקושיות חמורות.

[20] ונמצא שבין תחלת גלות סנחריב עד שהחזירם ירמיהו עברו 97 שנה. והיא השנה ה-18 ליאשיהו כמו שהאריך רש"י להוכיח, [והיינו שמונים גם את השנה 3285 שאז התחיל יאשיהו למלוך. ותוס' (ד"ה הנך - הראשון) שכתבו בשנת ה-17 ליאשיהו, משום שהם לא מונים את שנת ה-18 עצמה שבה חזרו, היות שהיא נמנית עם ה-14 שנה שמלך על כולם יאשיהו וכלהו]. ובשנת ה-18 הזו התחילו שוב לקדש ולנהוג יובל, ואחר 36 שנה חרב הבית, ושפיר משכחת גם לר' יהודה שחרב הבית במוצאי שביעית, [דשנת ה-35 ליובל היתה שנת שמיטה, ושנת ה-36 שחרב בה, היא מוצאי שביעית].

[21] והיינו משנת 18 למלכותו עד שנת ל"א למלכותו - משך י"ד שנים [וזו כשמונים ג"כ לשנת ה-18 עצמה]. ואחר 22 שנים של יהויקים וצדקיהו (שבסך הכל הם 36 שנה) חרב הבית וכו'.

מה הנפקא מינה בין ר' יהודה לרבנן בדברים דלהלן? [תוד"ה הנך (הב')].

| האם יש הוכחה שלא מנו שמיטין ויובלות כשנכנסו לארץ | כשגלו ע"י סנחריב האם קדשו יובלות או הפסיקו המנין |                |
|--------------------------------------------------|--------------------------------------------------|----------------|
| אין הוכחה                                        | לא מנו                                           | לר' יהודה [22] |
| יש הוכחה                                         | מנו                                              | לרבנן [23]     |

[22] ר' יהודה ס"ל ששנת יובל עולה לכאן ולכאן, וכיון שכן, גם אם לא נמנה יובלות אין מנין השמיטין משתבש, וכשגלו עשרת השבטים שלא היו כל יושביה עליה לא מנו יובלות בכלל. ולשיטתו כשהחזירם ירמיהו התחילו למנות מנין חדש של יובל, ולפי"ז לא משנה מתי התחילו למנות ליובלות בזמן שנכנסו לארץ, כיון שהפסיקו והתחילו למנות מחדש.

[23] לרבנן גם אם לא עושים ליובל, צריך למנות את היובל בשביל שמיטין, כיון שאין שנת החמישים מכלל שנות השמיטה. וגם כשגלו עשרת השבטים המשיכו למנות יובלות לקדש שמיטין, וא"כ כשחזרו היו צריכים להמשיך לאותו מנין, ושפיר מוכחת הבריייתא שאם היה שנת יובל י"ד שנה אחר החורבן, ש"מ שהתחילו למנות יובלות רק אחר י"ד שנה משנכנסו וכו' באורך.

#### 10. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ערכין דף יב עמוד ב

במנין השמיטה בימינו  
הנך שני דאגלינהו סנחריב וכו'. עיין פירש"י. ובתוס' ובשמ"ק אות א' כתבו טעם לומר שזה תלוי במחלוקת  
ר"י ורבנן, [דדוקא לר' יהודה בטל מנין היובלות ע"י גלות סנחריב, אבל לרבנן לא בטל מנין היובלות  
משום שהוצרכו למנות יובלות לקדש שמיטין].  
ובפשיטות י"ל דמוקמינן לר"י דס"ל כרבי בזמן שאין יובל נוהג אין שמיטה נוהגת מדאורייתא, ולהכי  
פסק המנין, ורבנן דר"י ס"ל כרבנן דרבי. [וע"ע בשמ"ק שם מש"כ מהגליון].  
ולענין הלכה יש שכתבו דקיי"ל כר"י. ויש שכתבו דקיי"ל כרבנן ונמצא דגם בזמן שאין יובל נוהג [היינו  
כל זמן בית שני ובזמן הזה] מ"מ מונין יובלות לקדש שמיטין, וכמבואר בשמעתין דאף בבית שני מני  
יובלות לקדש שמיטין [לרבנן].  
אך להגאונים דרך שלישית בזה דס"ל דקיי"ל כרבנן, ומ"מ בזמן שאין יובל נוהג [היינו בזמן בית שני  
ובזמנה"ז] אין מונין יובלות לקדש שמיטין, וזהו המנין שאנו נוהגין בו וכמו שכתב הרמב"ם (הל' שמיטה  
י', ה'). ואף דבשמעתין מפורש דרבנן פליגי על ר"י גם בזמן שאין היובל נוהג וס"ל דעכ"פ מונין יובלות  
לקדש שמיטין תירצה הכ"מ דהגמ' קאי רק ליישב לשיטת סברת המקשה עיין שם.

#### 11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ערכין דף יב עמוד ב

ארבע משמרות עלו מן הגולה וכו'. [1] מבואר ברש"י דנתבטל לגמרי הסדר שהיה בבית ראשון, וגם עצם קדימת  
ידעיה לא עלה לו אלא בגורל. וכן מסתבר, דהנה בית ראשון היה הסדר יהויריב ידעיה חרים וכו', נמצא חרים  
בשלישית, וכאן שנטל ידעיה כל ששה הראשונים, הרי נדחה חרים לשביעית. ובהכרח דבבית שני לא התחשבו  
כלל בסדר שהיה בבית ראשון, והתחיל כל הגורל מחדש. [2] אבל יש מפרשים דהסדר "ידעיה חרים פשחור  
ואימר" נשאר, וכל הגורל לא הוצרך אלא לקבוע על אותן ששה שבתוך ידעיה מי יקדם לחבירו, וכן בשארא.

כ"ו, ל"ד. אז תרצה הארץ את שבתותיה.

פירש"י וז"ל: לפיכך כעס המקום שכעס על שמטותיה עכ"ל. וכן להלן [פסוק מ"ג]: והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתתיה וגו'. ולכאורה שביעית מאן דכר שמייה, והא' אנן ב"ואם לא תשמעו" איירי, והיינו ההפך מהפרשה של אם בחקתי תלכו דפירש"י [בפסוק ג'] יכול זה קיום המצות כו' הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה [וכן פירש רש"י בפסוק י"ד]. ועיי"ש, וא"כ מה זה שהזכיר פה את ענין השמיטה. גם תמוה מה שהביא רש"י להלן [בפסוק ל"ה] שכלל ישראל לא שמרו את השמיטה כל ימי היותם בארץ ישראל עיי"ש, וזה דבר שאינו מסתבר כלל.

ולפיכך נ"ל דהענין מתחיל מסדר [וידבר ה' אל משה] בהר סיני עד סוף הפרשה [להלן כ"ו פס"ו] של אלה החקים והמשפטים גו' בהר סיני ביד משה, והיינו

שהתחילה התורה במצות שביעית ויובל, ונתגלגל מזה דין אונאה של לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו, ואח"כ דין גאולת קרקעות משום היובל, וכן ממכר בית התלוי ביובל, ואח"כ מכירת עבדים שתלוי ביובל [ומכל שכן לפי הראב"ע דקרא דאת שבתתי תשמרו וגו' [כ"ו פ"ב] קאי אשמיטה ויובל]. גם פרשת אם בחקתי תלכו וגו' קאי אשבת דשמיטה — שכל ישראל היו אותה שנה עמלים בתורה, ואם לא תשמעו לי היינו שלא יהיו עמלים בתורה, וזה נקרא אינו שומר שביעית — שכשם שכל שבתות השנה נתנו לישראל כדי שיתעסקו בהם בתורה כמו כן ניתנה שבת הארץ כדי שכל ישראל יעסקו בתורה באותה שנה<sup>5</sup>, ובסוף אותה שנה בחג הסוכות היתה מצות הקהל, /ואם לא עמלו בתורה במשך שנת השביעית הרי הם מבטלים שביתת שביעית, וזהו מש"כ רש"י שלא שמרו את השמיטה כל ימי היותם בארץ ישראל, ודו"ק.